

سالک چیست؟

لیشمانیوزها که در شمار بیماری‌های مشترک انسان و حیوان قرار دارند، در اغلب نقاط جهان به صورت ضایعات **جلدی (سالک)**، احشایی (کالا آزار) و مخاطی - جلدی بروز می‌کنند.

بیماری سالک جلدی

سالک جلدی (Cutaneous leishmaniasis) زخم‌هایی را در پوست ایجاد می‌کنند. این نوع از بیماری شایع‌ترین نوع سالک است. معمولاً این نوع از بیماری نیازی به درمان ندارد، ولی درمان به روند بهبودی سرعت بخشیده و از بروز مشکلات و عوارض جانبی جلوگیری می‌کند.

بیماری سالک مخاطی - جلدی

نوع نادر سالک یعنی سالک جلدی - مخاطی (mucocutaneous leishmaniasis) توسط انگلی که باعث بروز سالک پوستی شده، چندین ماه بعد از بهبود زخم پوستی ایجاد می‌شود. در این نوع از سالک، انگل‌ها به درون بینی، دهان و گلو راه پیدا می‌کنند و در آن‌ها گسترش پیدا می‌کنند. نفوذ انگل به این نواحی باعث نابودی کامل و یا جزئی غشای مخاطی در این نواحی خواهد شد. با وجود اینکه بیماری سالک جلدی - مخاطی به عنوان زیر مجموعه‌ی سالک جلدی شناخته می‌شود، ولی به مراتب

جدی‌تر و خطرناک‌تر است. این نوع از بیماری به خودی خود بهبود پیدا نکرده و نیاز به درمان دارد.

بیماری سالک احشایی

بیماری سالک احشایی (Visceral leishmaniasis) برخی اوقات با نام بیماری سالک سیستمتیک یا کالا آزار (kala azar) شناخته می‌شود. این نوع از بیماری معمولاً دو یا ۸ ماه بعد از نیش پشه خاکی آلوده به انگل ایجاد شده و باعث تخریب کبد و طحال خواهد شد. همچنین این نوع از بیماری مغز استخوان و سیستم ایمنی بدن را هم تحت تاثیر قرار خواهد داد. این نوع از بیماری در صورت درمان نشدن، معمولاً کشنده است.

سالک چگونه منقل می‌شود؟

بیماری سالک یا لیشمانازیس بیماری پوستی ناشی از یک انگل دو میزبانی به نام لیشمانیا است که توسط نیش پشه خاکی ماده آلوده منتقل می‌شود. این بیماری علاوه بر انسان، به برخی جانوران دیگر نیز می‌تواند منتقل شود اما انتقال آن فقط از طریق جنس ماده‌ی پشه خاکی انجام می‌پذیرد.

پشه خاکی بسیار کوچک است و اندازه آن حدود یک سوم پشه‌های معمولی است و به سختی دیده می‌شود. در ایران دو نوع سالک شهری (نوع خشک) و روستایی (نوع مرطوب) وجود دارد. در سالک نوع شهری (خشک) مخزن بیماری عمدتاً بیماران مبتلا و به طور تصادفی سگ‌ها هستند. به این ترتیب پشه خاکی ماده پس از خونخواری از اطراف زخم سالک، آلوده شده و در خونخواری مجدد در فرد سالم باعث انتقال بیماری می‌شود.

در سالک نوع روستایی (مرطوب) موش‌های صحرائی مخزن بیماری هستند و پشه خاکی ماده پس از خونخواری از موش صحرائی مبتلا، آلوده شده و در خونخواری مجدد در فرد سالم باعث انتقال بیماری می‌شود.

علائم بیماری سالک

پس از چند هفته تا چند ماه از گزش پشه خاکی آلوده، برجستگی کوچک قرمز رنگی ظاهر شده که به تدریج بزرگ و بزرگ‌تر شده و مرکز آن زخم می‌شود. تعداد ضایعات معمولاً یکی است، اما ممکن است متعدد نیز باشد. در سالک نوع روستایی ترشحات چرکی بر روی زخم وجود دارد و اطراف آن قرمز و برجسته است که به همین دلیل به آن نوع مرطوب گفته می‌شود.

در سالک نوع شهری ضایعه معمولاً بدون ترشح و چرک است؛ بنابراین به آن نوع خشک نیز می‌گویند. احتمال عفونت ثانویه با باکتری‌ها نیز وجود دارد. ضایعات معمولاً بدون درد و خارش است. داز دیگر علائم ابتلا به سالک می‌توان آبریزش بینی، ترشحات خونی بینی و تنگی نفس را نام برد.

علائم سالک احشایی نیز شامل تب شدید و طولانی مدت، بزرگ شدن کبد و طحال، التهاب غدد لنفاوی، خونریزی داخلی، کاهش وزن و عفونت هستند. دقیق‌ترین راه بررسی ابتلا به سالک انجام آزمایش در آزمایشگاه است و نمی‌توان تنها به علائم اتکا کرد.

آیا بیماری سالک نیاز به درمان دارد؟

در سالک نوع شهری از آنجا که بیماران مخزن بیماری هستند، لازم است بیماران تحت درمان قرار گیرند؛ چرا که با درمان و بهبود، حالت مخزن بودن آن‌ها از بین می‌رود. به این ترتیب خطر آلوده شدن پشه‌های خاکی و انتقال بیماری

سالک

شود. همچنین ایجاد عفونت ثانویه با باکتری‌ها، ممکن است عوارض شدیدی را ایجاد کند.

آیا پیشگیری از ابتلا به سالک ممکن است؟

بنابر اعلام مرکز مدیریت بیماری‌های وزارت بهداشت، رعایت موارد ذیل می‌توان احتمال ابتلا به سالک را بسیار کاهش داد و یا اصلاً به آن مبتلا نشد:

- در مناطقی که این بیماری وجود دارد حتی‌الامکان در هنگام غروب آفتاب و شب از خانه خارج نشوید، چرا که در این زمان پشه‌های خاکی حداکثر فعالیت را دارد.

- روی پنجره‌ها توری مناسب نصب و پشت درها پرده مناسب آویزان کنید تا امکان ورود پشه‌های خاکی به داخل خانه به حداقل برسد.

- هنگام غروب آفتاب و در طول شب از پشه‌بند آغشته به حشره‌کش استفاده کنید.

- برای از بین بردن پشه‌ها در داخل اتاق‌ها از اسپری حشره‌کش استفاده کنید.

- در صورت بروز سالک درمان خود را جدی بگیرید؛ چرا که در نوع شهری امکان انتقال بیماری به افراد سالم وجود دارد.

- خانه خود را با فاصله مناسب از اصطبل دام‌ها بسازید.

- در جمع‌آوری و دفع مناسب زباله، نخاله‌های ساختمانی و تسطیح مخروبه‌ها که مکان‌های مناسبی برای تکثیر پشه‌های خاکی هستند، دقت کنید و با مسئولان مربوطه همکاری کنید.

- جهت معدوم کردن جوندگان در نوع روستایی با مسوولان ذیربط همکاری کنید.

وجود نخواهد داشت. در سالک نوع روستایی تنها موارد خاص تحت درمان قرار می‌گیرند. این موارد شامل ضایعات بیشتر از ۳ سانتی‌متر، ضایعات موجود در صورت، تعداد بیشتر از ۳ ضایعه، ایجاد ضایعه منتشر سالکی و وجود ضایعه در روی مفاصل است.

درمان سالک به دو صورت موضعی و عضلانی انجام می‌شود. درمان موضعی بصورت تزریق دارو و به اطراف زخم هفته‌ای یکبار و یخ زدن آن توسط مواد خاص (کرایو) دو هفته یکبار (حداکثر ۱۲ هفته) انجام می‌شود. درمان عضلانی نیز به صورت تزریق روزانه دارو به مدت ۱۴ روز (در نوع روستایی) و ۲۱ روز (در نوع شهری) است.

پانسمان ضایعه سالکی در کنترل بیماری از اهمیت خاصی برخوردار است. پانسمان ضایعه ضمن پیشگیری از عوارض عفونی، باعث جلوگیری از آلوده شدن پشه‌های خاکی و قطع زنجیره انتقال می‌شود. بنابراین لازم است محل زخم را روزانه یک یا دو بار با آب لوله‌کشی و صابون شسته و با بتادین یا پماد اکسیددوژنگ پانسمان شود.

استفاده از داروهای ضد انگل و برخی آنتی‌بیوتیک‌ها، پانسمان زخم و جراحی زخم از اقداماتی است که پزشک برای درمان این بیماری به تشخیص خود انجام می‌دهد و باید از درمان‌ها و مصرف داروهای خودسرانه جلوگیری کرد.

چرا سالک یک بیماری جدی است؟

ضایعه سالک به شکل یک زخم بد شکل ممکن است برای بیشتر از یکسال باقی بماند. این موضوع ممکن است اثرات روانی در بیمار حتی پس از بهبودی را به دنبال داشته باشد. در برخی موارد با تهاجم به پلک و بینی ممکن است موجب ایجاد ضایعه ماندگار در چهره و یا تغییر شکل شدید در بیمار